

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Non-Commercial 4.0. International License

Dialogul intercultural: creativitatea ca antipod al dogmatismului

Dragoș VICOL

Facultatea Transfrontalieră, Universitatea Dunărea de Jos, Galați

Abstract

The present research refers to reading and reinterpretation of the texts from a new ontological, paradigmatic and eschatological, comparative point of view, from the present to the immemorable, from the national to the universal, going from the understanding through the net of the world and literature genesis. We stand for the supreme pure test in the case of the critique, of the literary historian and philosopher of all the times, who dream about the giving up of the ephemeral, the ash, the ballast, sanctioning the long protecting delaying in an undulated original matrix space.

Rezumat

Scriitorul, omul de cultură de astăzi deseori nu mai are răbdare, dar nici pregătire intelectuală fundamentală, să pătrundă cultura scrisă a trecutului național și extranațional, catalogând, din necunoaștere și/sau trufie, fenomenologia actelor de cultură ale predecesorilor ca fiind perimată, desuetă în formă și fond. În această situație, creativitatea ca antipod al dogmatismului, ruperea cercului ideologic vicios și accesarea graduală de la tradiționalism la modernitate a culturii și implicit a literaturii noastre constituie filonul pe care se va baza devenirea societății în ansamblu.

Cuvinte cheie: *positum, entitate monadică, cristitate, pretext, subtext, reflexivitate, concept programatic, ontic, ontologic.*

Plonjând mereu în necunoscut și inefabil, respingând până la refuz valorile sapiențiale, cultura începutului de mileniu III pare simptomatică timpurilor pe care le trăim sau, mai bine zis, care ne trăiesc prin subjugare, ele, timpurile bicisnice, pe noi. Deghizată ironic, camuflată ostentativ, cultura pare să nu țină cont astăzi de niciun principiu călăuzitor, de niciun fir director, să nu se sprijine pe *positum*, să nu aibă genealogie, să nu derive transcendent și să nu se revendice miraculos din viziunea ontică asupra Lumii. Fără a propune *esențe*, fără a intui în interioritate că fenomenul cultural reprezintă un dat mirific primordial, de sorginte sacral-psalmodică, îndeosebi scriitorii momentului furibund și ai clipei de grație efemeră s-au metamorfozat grabnic în *scriptori*, au degenerat intelectual, pretinzând că doar în atare condiții se pot emancipa, scutura de blamul ideologic și de pudibonderii, de *elementele corozive* cu care au fost încorsetați decenii la rând. De aici și până la declanșarea *stihiei* nu a fost decât un pas: negrul s-a dorit peste noapte alb, ipohondrul a îmbrăcat anapoda sarica geniului, speciile și genurile s-au amalgamat într-atât încât au dispărut la propriu ca identitate și entitate monadică, altfel zis a pierit suflul, s-a risipit în cele patru zări echilibrul, a sucombat *ordinea interioară a literaturii*. Grav este faptul că și o parte semnificativă a criticii literare, a oamenilor de cultură în general, ori a capitulat definitiv sub tiradele necruțătoare ale „noii orânduiri culturale” a globalizării, ori, și mai rău, a adulmecat din mers mirosul pestilențial al spectacolului lugubru. Iar acum legitimează frenetic „fenomenul magistral” în discuție, ridicându-l ditirambic la rang de bun intelectual suprem. Cultura însă nu avea dreptul să clacheze, clacarea echivalând, în aceste situații-limită, cu abandonul, cu trădarea și, implicit,

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Non-Commercial 4.0. International License

profanarea chintesențelor. Și dacă luciditatea cercetării literare, ochiul de Argus al criticului a căzut „în somnul cel de moarte” sau s-a convertit în erezie, atunci derapajul nu a mai putut fi evitat. S-a rupt echilibrul, a fost supus sacrilegiului sufletul divin din miezul literaturii și implicit al culturii. Și s-au scurs într-una, de-a valma, tot felul de scriitori inhibați, refulându-și ostentativ insatisfacțiile, impaciențele și obsesiile lubrice direct pe foaia imaculată de hârtie, uitând, sau și mai grav, în pofida faptului că erau conștienți că peticul alb așteaptă pojar artistic, duh solar, miriști înmiresmate și potop de dragoste străfulgerată.

Nu ne propunem să anatemizăm și nici să desființăm unilateral, în opinia noastră aceste „cataclisme” ce se pretind acte culturale/literare autentice, ci doar să combatem, prin intermediul mostrelor ce ne stau la dispoziție din cele mai vechi timpuri, racilele unei mentalități bovarice, prejudecăți maladive și prizoniere lipsei crase de cultură generală, lipsei de lecturi profunde, atât sub aspect cantitativ, cât mai ales calitativ firește, lipsei de vocații și har culant, lipsei de discernământ și, în definitiv, lipsei misiunii sacre asumate sine-qua-non.

Propunem, în locul rămas viran, căci conchidem că din actualele mostre pseudo-culturale cu greu se va alege ceva notabil, o *cercetare inactuală* (sintagma este utilizată în sensul accepțiunii lui Heidegger atunci când se referă la lucrările „Despre cristitatea teologiei din zilele noastre” de Overbeck și la „Considerații inactuale” de Nietzsche), deloc pe plac modelelor culturale actuale, a celor mai vechi texte românești, tocmai pentru a demonstra, pe viu și din interior, pe verticală și orizontală, că originile culturii și literaturii române sunt viguroase, sănătoase, demne de un alt parcurs, de o altă continuitate și, implicit, de un alt destin: providențial.

Potrivit lui Heidegger, scrierile inactuale „rostind și întrebând, călăuzesc către o așteptare configuratoare în fața a ceea ce este inaccesibil”. Literatura veche este pentru mine, trebuie să recunosc, un *pretext*, dar și un *subtext de reflexivitate*, o mină auriferă, mai bine zis o vână unduitoare de apă vie, de apă cristalină, care mă întoarce la izvoarele începutului și care mi se înfățișează ca o pavază dreaptă de neclintit, schimbată la față, plină de lumină divină, aidoma chipului lui Moise când cobora cu cele două table ale mărturiei în mână de pe Muntele Sinai. Acele table reprezentau începuturile, temelia pe care trebuia să se înalțe în continuare cuvântul scris. Se spune în Exod (32:16): „Tablele erau lucrarea lui Dumnezeu, și scrisul era scrisul lui Dumnezeu, săpat pe table”.

A cerceta cu ochiul minții neadormit și cu inima curată slova biblică, istorică, literară este o acțiune recuperatorie neprecupețită de cinstire totodată și a scriitorilor autohtoni înaintași. Pentru că în decursul istoriei noastre, afirmă Nicolae Dabija, sfinții au trecut din cărțile de religie în cele de istorie (vezi cronicile lui Ureche, Neculce, Costin, Năsturel etc.), iar martirii din cărțile de istorie în calendarele bisericii (Ștefan cel Mare, Constantin Brâncoveanu etc.).

Recitirea și reinterpretarea din noi prisme, ontice și ontologice, paradigmatică și escatologică, comparatistă, dinspre prezent spre memorabil, dinspre național spre universal, pornind de la înțelegerea noului prin „grila” genezei lumii și literaturii, reprezintă proba purgatorică, supremă pentru criticul și istoricul literar din toate timpurile. Este lepădarea de efemer, de cotidian, de zgură, de balast, consfințind zăbovirea îndelungă, neptunică, ocrotitoare într-un spațiu matrice ondulat, originar.

Și Înălțarea. Nu a sa, a criticului și istoricului, a omului de cultură în general. Ci a Fenomenului Culturii, pe care îl predică și îl slujește deopotrivă fără preget.

Literatura română, ca și cultura scrisă în ansamblu, a începutului de mileniu III a intrat într-un colaps degenerat, într-o agonie determinată de renegarea modelelor sapiențiale, de criza de idei, de vidul de artistism, de vacuumul ficțiunii imagistice. Scriitorul, omul de

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Non-Commercial 4.0. International License

cultură de astăzi deseori nu mai are răbdare, dar nici pregătire intelectuală fundamentală, să citească literatura trecutului național și extranațional, catalogând-o, din necunoaștere și trufie, ca fiind perimată, desuetă în formă și fond. Se avântă, acest scriptor, fiind lipsit de rădăcini, în iureșul evenimentialului imediat, adulmecând ca un hoitar leșurile prezentului funest. Își face un vițel de aur, acomodată ad-hoc și deturnat în manieră proprie, diferit totalmente de concepția și filozofia postmodernismului, acceptate încă la începutul secolului XX în Europa occidentală, hibrid căruia i se închină bezmetic. Ca odinioară poporul, care „văzând că Moise zăbovește să se pogoare de pe munte, s-a strâns în jurul lui Aaron, și i-a zis: „Haide! Fă-ne un dumnezeu care să meargă înaintea noastră; căci Moise, omul acela care ne-a scos din țara Egiptului, nu știm ce s-a făcut” (Exodul 32:2).

Pentru a contracara și a îndrepta prin vindecare „sminteala noii culturi”, textele vechi au menirea nu numai de a fi parcurse și studiate cu minuție, ci trebuie recitate și reinterpretate într-o cheie dialectică inedită, revelatoare, tocmai pentru a le reliefa splendoarea actualității perpetue, dincolo de timpul trecut, și a pleda irevocabil pro domo. Cultura română, inclusiv cea din Basarabia, abandona în anii 80 ai secolului trecut forma mutilantă a ideologicului, a dogmaticului, a robiei spirituale în definitiv. Se prefigurau niște auspicii extrem de benefice, dar, odată scăpată din chingile acestei încorsetări, a derapat, inexplicabil, spre vițelul de aur, fără a continua, în condiții firești, libere și prielnice de această dată, strădaniile generațiilor 60-70, care au dus adevărata cruce a literaturii și artei române în vremuri dramatice, sufocante, pline de vicisitudini. Inexplicabil doar dacă nu ținem cont de faptul că majoritatea celor ce se revendică „optzeciști” retrăiesc din plin destinul plin de înfrigurare al poporului biblic scos din țara Egiptului și care „s-a stricat”. „Foarte curând s-au abătut de la calea, pe care le-o poruncisem Eu; și-au făcut un vițel turnat, s-au închinat până la pământ înaintea lui, i-au adus jertfe, și au zis: „Israel! Iată dumnezeul tău, care te-a scos din țara Egiptului! Domnul a zis lui Moise: „Văd că poporul acesta este un popor încăpățânat” (Exodul 32:7-9).

Încăpățânată este și pretinsa „noua literatură”, „noua cultură” a nimicului, care nu conștientizează faptul că generațiile 60-70 au avut de îndeplinit misiunea lui Moise, cea de a scoate din robie cultura și literatura, generației 80 revenindu-i împlinirea, desăvârșirea acestei misiuni sacre, pe care însă a ratat-o dezolant. Conștient sau inconștient – aceasta-i o altă problemă. Activitatea generației 80 trebuia să devină una misionară, testamentară, în sensul în care 1300 de ani după darea Legii pe Sinai, Domnul Iisus a reactualizat valabilitatea principiilor cuprinse în cele 10 porunci, spunând în predica de pe munte: „Să nu vă închipuiți că am venit să stric Legea sau Proorocii; am venit nu să stric, ci să împlinesc. Căci adevărat vă spun, câtă vreme nu va trece cerul și pământul, nu va trece o iotă sau o frântură de slovă din Lege, înainte ca să se fi întâmplat toate lucrurile” (Matei 5:17-18).

Odată cu descătușarea spirituală, ideologică și politică din spațiul comunist de la mijlocul-sfârșitul anilor 80, soldată cu sucombarea regimurilor dictatoriale din Europa, se aștepta apariția în literatura română a unei comunități scriitoricești mântuită prin har, aptă să aplice Legea Iubirii prin desăvârșirea celei vechi. N-a fost să fie, astfel încât, din punct de vedere al substanței infecte proliferate, „optzeciștii” s-au suprapus totalmente acelei părți a generației cincizeciste care s-a identificat cu minciuna și hula de cele sfinte și adevărate. Păcatul strămoșilor (cu mici excepții), a generației obediente cincizeciste, sociologist-vulgare în spiritul lui Marr, a căzut și în acest caz pe umerii lubrici și senzuali ai nepoților optzeciști, care, hălăduind „pe drumurile pustiei”, au reprezentat în literatura română tranziția înspre o nouă generație. Simptomatică în această ordine de idei este Cartea Deuteronom, cartea biblică a tranziției, care atestă parcursul intermediar înspre o nouă moștenire, toată mulțimea de oameni scoasă din Egipt și numărată la Sinai prăpădindu-se pe drumurile pustiei. Roadele

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Non-Commercial 4.0. International License

dulci ale unor rădăcini-existențe amare, date în pârg de generațiile 60-70 vor fi culese de cei care încă n-au venit, dar care vor cinsti adevăratul nume și renume al culturii și literaturii române. După acalmie, pseudo-revoluții, răzmerițe dispartate, lovituri de palat, experimente excentrice, când literatura a coborât în stradă din turla sa de catedrală, a sosit timpul ca textele vechi ale neamului românesc să-și croiască un alt destin, să-și găsească apărătorii și continuatorii de visu, continuatorii demni și vrednici. Nu ca formă, nici ca expresie, nici ca logos, nici ca predilecție, nici ca topos, ci ca spirit curat dumnezeiesc, neanemiata de morbul cadaveric al cosmopolitismului, ca trăire ierurgică a cuvântului născut nu făcut, rostit cu smerenie și înfrigurare, scris cu evlavie și frică de Dumnezeu.

Iubirea lui Dumnezeu față de oameni nu cunoaște margini. Dumnezeu nu vrea moartea păcătosului. Nici literatura pe cea a scriitorului care a păcătuit în fața ei, cu voie sau fără voie.

Literatura, deși „bătrână”, de-o seamă cu pământul fiind, niciodată nu este împovărată de ani și „încărcată de zile” (Iov 42:17, 1 Paral. 23:1), căci, aidoma lui Moise ajuns la o vârstă înaintată, are încă „destulă putere și vedere foarte bună” (Deut. 32:48-52). Va avea însă literatura română destinul nefericit al lui Moise, care, deși aflat în deplinătatea puterilor fizice și mintale, moare la 120 de ani fără a vedea împlinindu-se făgăduința? Vor ajunge literele românești să-l implore pe Dumnezeu, aidoma lui Moise: „Îngăduie-mi să trec și să văd pământul cel bun”? Și vor auzi același răspuns din partea Domnului: „Ajunge! De acum să nu-mi mai grăiești de aceasta!”? (Deut. 3:25-26).

Mânia fără margini a lui Moise urmează Mâniei lui Dumnezeu. „Moise s-a aprins de mânie, a aruncat tablele din mână, și le-a sfărmat de piciorul muntelui” (Exodul 32:19). Nu pentru că ar fi avut ceva cu tablele sfinte „scrise pe amândouă părțile, pe o parte și pe alta” (Exodul 32:15), ci potopit de ură fiind față de semenii săi care nu conștientizau faptul că sunt aleșii Celui de Sus. La fel și scriitorii începutului de mileniu III, nesocotesc nimbul cu care au fost înzestrați de providență, uitând că ei, prin harul care li s-a dat, au fost miruiți de Dumnezeu cu cele mai alese daruri și virtuți tocmai pentru a cânta frumosul, binele, pacea sufletească, triumful asupra patimilor, bolilor și rătăcirilor de tot felul.

Noua literatură va trebui să-și asume penitența, să urmeze *calea împăcării* cu Dumnezeu. Și cu sine bineînțeles. Altă cale, decât cea a împăcării de obște, a renunțării la stihia pierzaniei pur și simplu nu există. Noua literatură are șansa obținerii repetate a tablelor sfinte și a înnoirii legământului, dar, aidoma lui Moise, de această dată depunând un efort major și doar în anumite condiții inițiatice.

De altfel, se impune cu obligativitate un recurs și la istoria noastră recentă. Trezirea conștiinței naționale la sfârșitul anilor 80 și-a pus adânc pecetea pe începutul unui antagonism fără precedent, dar nu numai în sferele sociale, ci influențând puternic până și procesul literar contemporan. Cenaclurile literare care au activat ani la rând, au dat faliment. Dascăli venerabili și ucenici, care până nu demult împărtășeau aceleași concepții și idei literare, etice și estetice, s-au înstrăinat unii de alții. Literatura română din Basarabia arată ca după un zguduitor cutremur. Oamenii de litere nu se mai pot împăca între ei, își aruncă învinuiri reciproce, își consideră lucrările sterile, aproape nule.

Care sunt cauzele care au degenerat asemenea confruntări fâțișe, îndeosebi dintre scriitorii mai în vârstă și cei tineri, dintre generațiile perioadei preroluționare și ale celei din timpul recent? Ce s-a întâmplat cu cei ce au ridicat prin cuvântul lor masele largi la lupta anticolonială? De ce s-au pomenit pe diferite părți ale baricadei și duc o luptă înverșunată unii împotriva altora? De ce ambele tabere sunt devorate de ambiții maladive și de discordii fetide greu de înțeles? Oare această modificare de paradigmă se datorează faptului că revoluția a

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Non-Commercial 4.0. International License

schimbat radical sensul vieții pe aceste meleaguri, impunând noi forme de exprimare a existenței și a contradicțiilor omului de azi?

Ce a însemnat totuși epoca prerevoluționară în viața generației mai în vârstă, care a fost idealul ei, ce a adus-o la impasul de a nu se încadra organic noii paradigme a literaturii postmoderne?

Este bine-cunoscut că majoritatea scriitorilor din generația mai în vârstă au fost oamenii unui timp istoric concret, ce s-a caracterizat totuși prin liniște și echilibru, permițându-le, așadar, să-și creeze operele artistice molcum, fără să fie marcați de conflicte deosebite. Creația lor, deși în multe cazuri de o oarecare valoare artistică, n-a fost ruptă de procesul literar național, perioada postbelică fiind o continuare a lui. În fond, această literatură a fost dominată de “principiile” și de temele realismului socialist.

Ca orice epocă distinctă, realismul socialist s-a manifestat în literatura basarabeană destul de prolific. Scriitorii acestei perioade n-au cunoscut problematica și angoasele marilor convulsii sociale. Lor le-a fost absent, aproape în totalitate, sentimentul fatalității și cel al distrugerii. Ei s-au contopit cu timpul în care au trăit, iar împăcarea lor cu societatea și cu sine a fost o împăcare cu lumea. Ei n-au avut nicio clipă de ezitare în a aprecia că tot ce au creat va purta semnul durabilității, rămânând exponenții unei epoci cu toate inconsecvențele și tribulațiile inerente, epocă ce i-a răsplătit cu multe onoruri, pe drept, ca și pe nedrept.

Acum să vedem ce a însemnat revoluția pentru generația tânără? Istoricește, orice perioadă de decadentă se manifestă printr-un clivaj de la vechiul conținut de viață, prin apariția noilor contradicții și idealuri ale oamenilor. Viața anostă, pașnică și liniștită de mai înainte a cunoscut acum curenți amețitori, s-a transformat într-o veritabilă cavalcadă. Dezacordul dintre conservatorism și democrație, procesul de emancipare națională s-a intensificat până la limită. Antagonismul vechiului conținut al vieții și conținutului ei nou au atins culmi paroxiste, distrugând insignifianța, insuficiența, abolind totodată barierele modului de gândire perimat.

Dacă altădată procesul literar decurgea în tihnă, lent, acum semnificația lui e pur și simplu dramatică. Generația tinerilor scriitori nu mai poate tolera timpul trecut, dar nici pe cel prezent. Pe ea n-o mai pot satisface curentele literare vetuste, nici formele anchilozante de exprimare. Pentru aceștia, scriitorii mai în vârstă care și-au cucerit notorietatea au devenit aidoma unor proscrisi. Și calea unică de a se afirma, de a se impune este preluarea cu forța a puterii din mâinile acestora, ignorarea completă a operelor predecesorilor.

În fața alternativei ispititoare de a crea o literatură cu un țesut nou și cu forme inedite de exprimare nu-i poate stăvili nimeni și nimic. Ei au uitat că literatura postbelică din Basarabia n-a început cu afirmarea noii generații de scriitori, că izvoarele viguroase vin de mai departe, din munții scrisului marilor personalități literare de până la dâșșii: Ion Druță, Grigore Vieru, Victor Teleucă, Dumitru Matcovschi, Gheorghe Vodă, Petru Cărare, Ion Vatamanu, Vasile Vasilache, Vladimir Beșleagă, Serafim Saka, Aureliu Busuioc, Mihai Cimpoi, Nicolae Dabija, Vasile Romanciuc, Leonida Lari, Marcela Benea, Andrei Țurcanu etc., că lucrările de o aleasă valoare ale acestora au apărut în timpul neguros al dictaturii. Noua generație este convinsă că literatura modernă a Basarabiei a început anume cu ei și că trebuie, în consecință, să fie necruțători cu totul ce s-a scris până la dâșșii. Avem de-a face cu o injustiție? Poate.

Să trecem în revistă doar câteva exemple din “polemica” scriitorilor basarabeni din perioada decadentei: “Scriitorii mai în vârstă nu mai pot fi citați astăzi, ei au scris poeme de stradă”, “Creația lor reprezintă un amurg al literaturii”, “Vechea generație de scriitori nu se poate integra în Europa”.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Non-Commercial 4.0. International License

Necruțătoare sunt însă și acuzele aduse tinerei generații de scriitori: “Când vine apa cea mare, întotdeauna se ridică la suprafață și foarte multe gunoaie”, “Scriitorii tineri au cerul gurii negru”, “Tânăra generație ne calomniază pentru că le umbrim propria glorie”.

Diatribele aduse unei tabere de către cealaltă sunt egale ca virulență și gravitate. Și să dai dreptate uneia sau alteia nu este deloc ușor. Dar să le luăm pe rând.

Revoluția, care orice mare seism social, a determinat negarea modului vechi de viață, a ritmului lui, trezind lumea din somnolența în care a trăit multe decenii. Literatura, care nu este decât o problematizare a vieții, își caută și ea noi conținuturi și forme de exprimare inedită. Așadar, formele consacrate, tiparele clasice în care și-au scris operele generația mai în vârstă nu mai corespund aspirațiilor și viziunilor omului modern, ele devenind indubitabil, perimate. Oricât de genial ar fi scrise azi niște imnuri, elogiile sau ode, ele nu vor mai avea priză la cititor. Pentru a surprinde sensul intim al noii epoci, pentru a releva momentul istoric actual avem nevoie de forme adecvate timpului nostru, forme capabile să satisfacă exigențele spirituale ale începutului de mileniu III.

Tânăra generație de scriitori (Em. Galaicu-Păun, T. Chiriac, Gr. Chiper, V. Gârneț, N. Leahu, N. Popa, L. Bălțeanu, A. Suceveanu etc.), mai sensibilă și mai receptivă la schimbările ce au loc, a perceput rapid semnificația actualului moment istoric și a (re)inventat forme moderne de exprimare. A făcut acest lucru fără ezitare, conștientizând că doar astfel se poate afirma. Dar deoarece postmodernismul nu prea a avut tradiții la noi, n-a existat ca *școală, istoric și concept programatic*, junii scriitori au început să-l împrumute de la scriitori postmoderni din țările Europei și în special din România. Și acest curent, în starea lui embrionară, este atât de timid, de fragil și pe alocuri impropriu, încât este dezavuat în mare parte de cititorul basarabean, educat atâtea decenii în duhul apăsător al tradiționalismului.

Este adevărat că în ultimul deceniu conceptele de postmodernism și postmodernitate suscită un interes tot mai ascendent, și nu doar pentru mediile literare de specialitate. Această stare de fapt, în fond simptomatică, se explică prin faptul că polivalența fenomenului în cauză depășește net granițele unei inerente materii și arii științifice de cercetare, devenind o necesitate estetică, validată de timp și probată irevocabil prin intermediul unor creatori deosebit de docti. Justificat și revendicat de unii exegeți, contestat de alții, teoretizat din abundență, postmodernul în literatura universală și-a adjudecat primatul în primul rând prin limbajul care constituie, esențialmente, substanța operei de ficțiune artistică.

Și literatura română din Basarabia a oferit exemple relevante, dintre cele mai notabile pentru un eventual studiu al fenomenului postmodern, fapt care facilitează o mai subtilă și temeinică percepere a naturii și funcției omului european modern, a viziunii sale cu privire la viața din perspectiva fenomenelor și piscurilor multiculturale europene.

În aceste condiții, cercetarea postmodernismului literar basarabean trebuie contemplată din perspectivă universală, propunându-și drept scop central facilitarea contemplării momentelor civilizaționale de referință, inclusiv din spațiul românesc în corelație organică cu esențialele capodopere culturale (postmoderne) ale circuitului european. De asemenea, se va urmări îndeaproape aprecierea formelor specifice pe care, în condițiile noastre, le-a asimilat postmodernismul, ideile, temele, motivele culturale propriu-zise, exprimate în cele mai excepționale capodopere ale textologiei, esteticii, semioticii și metafizicii literare.

În fond, atingând aceste subiecte, este firesc să ne întrebăm care este ieșirea din impas, ce i-ar putea împăca din nou pe scriitorii basarabeni, ce i-ar putea determina să renunțe la facțiunile rebele, ce i-ar putea determina să se încadreze într-un nou proces literar fecund, care ar genera opere de o autentică valoare?

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Non-Commercial 4.0. International License

Răspunsul îl identificăm doar apelând la experiența țărilor civilizate din Europa. Perioada de decadentă, antinomia clasicism-postmodernism nu sunt elemente inedite și specifice exclusiv procesului literaturii din Basarabia, prin acest purgatoriu au trecut toate statele în care s-au produs revoluții, au fost supuse acestei “operații” fără anestezie toate literaturile moderne.

Apariția unei literaturi postmoderne în Basarabia nu poate avea loc fără un proces dur de năruire, de eliminare a balastului literar. Scopul noii literaturi este de a aprofunda, prin problematizare, sentimentele și aspirațiile omului, de a-l determina să contemple viața sub semnul succesului și al devenirii ontologice. Apoi, reiterez: este firesc ca analiza, cercetarea istoriei literaturii române din Basarabia la etapa contemporană să se producă din perspectivă comparatistă, teoretico-empirică, centrată pe facilitarea contemplării momentelor civilizaționale de referință, inclusiv din spațiul românesc în corelație organică cu esențialele capodopere culturale (în speță literare) ale circuitului de valori europene.

În ultimele două decenii, însă, ierarhiile și competițiile literare, fair-play-iul și incisivitatea critică s-au amalgamat într-atât încât avem de a face cu o masă amorfă imposibil de identificat și structurat, clasificat și interpretat, apreciat și compartimentat. Și mă mai gândesc că trebuie să ne aflăm, acum, în apropierea (de)sedimentării generale, întoarcerii iremediabile la izvoare, renunțării definitive și necondiționate la abjectul și suburbanul din artă – căci toate elementele babiloniei literare sunt omniprezente, arena invadată până la refuz de proroci vicleni și mincinoși, iar aerul îmbâcsit de miresme grele, fetide, pestilențiale.

Lucrurile și faptele, spiritul și materia, fiorul și intuiția, talentul și munca fără preget - toate așezate cu mîgală pe hârtie (ori ce altceva este literatura !) diseminează un creator de valori neprecupețite, detașat de propria sa operă, asimilat de ea și pierdut în iureșul nebun al multitudinii de stări empatică. Odată gândită (potrivit lui Schopenhauer spiritul nu este în exclusivitate al nostru), opera nu-ți mai aparține, devii călăuza miruită care aduce din miriști candidă și mirifice puritatea scripturală a reclădirii universului pe pământ. În rest, toate sunt deșertăciune și spumă, nimicnicie și balast, zgură și putregai, ignoranță și vanitate puerilă.

Traseul sinuos al criticii literare (ca și al poeziei, prozei, dramaturgiei, de altfel) din Basarabia se impune a fi analizat cu dăruire și vocație neprecupețită. Creativitatea ca antipod al dogmatismului, ruperea cercului ideologic vicios și accesarea graduală de la tradiționalism la modernitate a literaturii noastre constituie filonul pe care se va baza devenirea ei în ansamblu. Fenomenul și dialectica procesului de întregire, revizuire și reevaluare a literaturii române postmoderne de pe ambele maluri ale Prutului (a liricii în mod prioritar), oferă o mostră viabilă de percepere și instrumentare critică a unui material extrem de vast, material axat pe o pistă adevărată, ferită de provocările și tentațiile unei cercetări superflue.

Bibliografie

Bahtin, M. *Probleme de literatură și estetică*. – București: Editura Univers, 2002.

Beauchamp, P. *Cincizeci de portrete biblice*. – Chișinău: Editura Cartier, 2001.

Biblia cu explicații. Ediția a V-a. – Ohio: Editura Christian Aid Ministries, 1998.

Caiete Critice 1-2, 2005, nr.3-4.

Cimpoi, M. *Panorama literaturii române postbelice din Republica Moldova // În: Literatura română postbelică. Integrări. Valorificări. Reconsiderări*. – Chișinău: Editura Tipografiei Centrale, 1998.

Cimpoi, M. *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*. – Galați: Editura Porto-Franco, 1997.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Non-Commercial 4.0. International License

- Din învățăturil ale Bisericii Ortodoxe.* – Iași: Editura Mitropoliei Moldovei și Sucevei, 1990.
- Hăulica, C. *Textul ca intertextualitate: pornind de la Borges.* – București: Editura Eminescu, 1981.
- Heidegger, M. *Repere pe drumul gândirii.* – București: Editura Politică, 1988.
- La Coque, Ricoeur, P. *Cum să înțelegem Biblia.* – Iași: Editura Polirom, 2002.
- Literatura română postbelică. Integrări. Valorificări. Reconsiderări.* – Chișinău: Tipografia Centrală, 1998.
- Manolescu, N. *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu. Critica și eseul.* – Brașov: Editura Aula, 2003.
- Marthe, R. *Romanul începuturilor și începuturile romanului.* – București: Editura Univers, 2003.
- Micu, D. *Scurtă istorie a literaturii române. Vol. IV.* – București: Editura Iriana, 1997.
- Mihăilă, G. *Cultura și literatura română în context european.* – București: Editura științifică și enciclopedică, 1979.
- Mușina, Al. *Eseu asupra poeziei moderne.* – Chișinău: Editura Cartier, 1997.
- Mușina, Al. *Unde se află poezia.* – Tg.Mureș: Editura Arhipelag, 1996.
- Orientări artistice și stilistice în literatura contemporană. Vol I-II.* – Chișinău: CEP USM, 2003.
- Originile creștinismului. Studii.* – Iași: Editura Polirom, 2002.
- Plămădeală, A. *Tâlcuri noi la texte vechi.* – București: Editura Pronostic, 1996.
- Rachieru, A. D. *Elitism și postmodernism. Postmodernismul românesc și circulația elitelor.* – Iași: Editura Junimea, 1999.
- Rotaru, I. *O istorie a literaturii române.* – București: Editura Niculescu, 2000.